

„EDINOST“

izhaja po trikrat na teden v šestih izdanjih ob torkih, četrtnih in sobotah. Zjutranje izdanje izhaja ob 6. uri zjutraj, večerno pa ob 7. uri večer. — Obojno izdanje stane: za jeden mesec . . . 1.—, izven Avstrije f. 1.50 za tri mesece . . . 3.— „ 4.50 za pol leta . . . 6.— „ 9.— za vse leto . . . 12.— „ 18.—

Naročnino je plačevati naprej na naročbe brez priložene naročnine se uprava ne ozira.

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 3 nč., izven Trsta po 4 nč.

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

Oglasi se računajo po tarifu v petiti; za naslove z debelemi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega navadnih vrstic. Poslana, osmrtnice in javno zahvale, domači oglasi itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu ulica Caserma št. 13. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nifrancovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglase sprejema upravništvo ulica Molino picolo št. 3, II. nadst. Naročnino in oglase je plačevati loco Trst. Odpeta reklama cije se prosto postuine.

„Edinost je moč“.

Našim tržaškim čitateljem! Slavnemu slovenskemu občinstvu naznanjamo, da bode od torka, dne 24. marca naprej, „Edinost“ na prodaj razven v onih krajih, kjer se je dobivala doslej, tudi v naslednjih tobakarnah:

Ulica dei Forni št. 1 (Gerngross Adele),
S. Michele (Herze Eliza);
Giulia št. 6 (Borghese Katinka);
Bosco „ 1 (Beuk Mate);
Cavana „ 2 (Zanutti Adele);
Ghega „ 2 (Covacich Pavlina).
Uredništvo. Upravništvo.

Moška in — potrebna beseda!

Govor posl. Spiničiča v seji poslanske zbornice dne 16. marca t. l.

(Konec.)

Da, tega res ne vem, ali sedaj je nekoliko tisoč italijanskih vojakov v Primorski in na Tirolskem, ki so došli tjakaj, mesto da bi šli v Afriko.

Drugi slučaj zadevuje slovanski napis na nekem pečatu. Nekoliko prebivalcev občine oprtaljske v Istri, okraja poreškega, prosili so pred nekoliko časa, da bi se na pečat napravil tudi hrvaški napis. Odgovor se je glasil: Prošnji ni mogoče vstreči, ker niso vsi, ampak le nekoli prebivalci prosili za tak napis. O tej priliki je baje rekel omenjeni svetnik: Hkratu hočejo ljudje tudi v Istri imeti slovanski napis! Ako hočejo imeti tak napis, naj se odpelejo tja čez na Kranjsko! Torej je tako, da tudi c. kr. uradniki, ravno tako kakor italianissimi, ki niso v c. kr. službi, smatrajo Istro italijansko pokrajino, v kateri ne sme biti slovanskih napisov.

Tretji slučaj te vrste se nanaša na naslov v naredbenem listu c. kr. poštnega in brzojavnega ravnateljstva. Tu je baje ravnatelj došel s pred-

logom, da naslov bodi nemški in italijanski toliko na italijanskem, kolikor na nemškem izdanju. Svetnik pa je tudi pri tem baje rekel: Ne, samo jeden naslov ali jeden napis. Kajti, ako bi Slovenci v Ljubljani videli italijanski napis poleg nemškega, potem bi tudi oni zahtevali slovanski napis in morda celo tudi slovensko izdanje naredbenega lista.

Četrti slučaj zadevuje telefonske sezname. Ko se je namreč uvel telefon v Gorici in Pulji, natisnili so na ravnateljstvu v nemškem in italijanskem jeziku imena naročnikov in dotične rubrike. Tu prihaja na vrsto Opatija, ali Abbazia, kakor raje nazivljejo uradno, prvo je po hrvaški, drugo italijanski.

Tu pravijo: tjakaj ne smemo poslati nemških in italijanskih seznamov. Kajti tam je hrvaška občina, in ako bi ista videla, da so seznam tiskani tudi italijanski, bode hotela imeti tudi hrvaških seznamov. Dotična oseba, ki mi je pisala, ne more jamčiti, da je omenjeni svetnik tako rekel v besedah. V njegovem duhu je gotovo.

Tako se postopa pri nas, tako postopajo nekoli uradniki na poštnem in brzojavnem ravnateljstvu v Trstu.

Čas bi bil res, da bi tudi v področju trgovinskega ministerstva storili konec sistemu, s kojim se vlada in da bi tam kdoli enkrat poučili ljudi, ki se nazivljejo „c. k.“, da smo še v Avstriji, kjer so tudi Hrvatje in Slovenci pripoznani jednako-pravnimi. (Prav dobro!)

Že v minolem letu je gosp. poslanec Laginja stavil predlog radi tiskovin, koji predlog si dovoljujem prečitati (čita):

„C. k. vlada se pozivlje, naj trojezične tiskovine, ki so že v zalogi, rabi splošno v poštnem prometu se strankami po Istri, ne omejeva se na posamične slučaje“.

Proračunski odsek je precjéj premenil ta predlog poslanca dra. Laginje. Tu je rečeno (čita):

omamljenim tujega duhá, ki se nam nosi kot vsakdanji kruh na slovstveno mizo — kako bi nam dišala preprosta domača hrana! Dan na dan namreč se nam siplje na bralne mize tolikanj tujih časnikov, knjig in vsakovrstnih drugih kulturnih izdelkov, da nimamo na njih niti prostora za svoje skromne novine in nezatne knjižice, kamoli, da bi njim odmenjali ondu odličnejše mesto! Povsem naravno je torej, da kar nehoté primerjamo tuje svetovne časopise — le o teh in zlasti o njih podlistkih ta govorim! — s preoskromnimi dnevniki in tedniki našimi! In, ne da bi pomislili: kdaj, kje in kakó pišejo naši novinarji, zahtevamo, da bi i poslednji pisali toli zanimivo, duhovito in ženjalno, kakor n. pr. podlistkarji dunajskih dnevnikov. . .

Da, da! Kdaj, kje in kakó pišejo slovanski listkarji — ponavljam, da imam danes zgolj té v mislih! — in kako, kje in kdaj pa oni svetovnih listov! Ko sem nekoč na vprašanje znanega nemškega feljtonista, dra. Henrika Nošta, imenoval oskromno nagradico, katero plačuje na pr. prvi naš dnevnik za posamične podlistke (kadar njih sploh nagraja!), odgovoril mi je: „I nu seveda: čitali bi vaši rojaki že dobre podlistke, ali plačati njih ne morejo! Glejte! Dunajski dnevnik plačujejo za najnavadnejši feljton najmanje petnajst goldinarjev nagrade! Ako pa je listek količkaj bolj izreden, zanimljiv in duhovit, pa iznaša nagrada po petdeset goldinarjev! Na pr.

„C. k. vlada se pozivlje, naj trojezične tiskovine, ki so že v zalogi, vsikdar izdaja v poštnem prometu se strankami po Istri, ako iste zahtevajo to“.

Tudi to je že napredek, kajti v mnogih krajih ni dobiti dosedaj takih tiskovin, tudi če se zahteva, in v mnogokojem slučaju, ko se n. pr. zahteva hrvaških napisov na pečatih, dobiti jih bode možno analogno temu sklepu.

Toda nas zastopnike Hrvatov in Slovencev v Istri ne more zadovoljiti takov predlog. Gospóda moja! Kako prihajajo Hrvatje in Slovenci do tega, da morajo še le zahtevati to, kar se daje Italijanom in Nemcem, ne da bi morali zahtevati? Zakaj tudi tu prednost Italijanom in Nemcem in zapostavljenje Hrvatov in Slovencev?

Njegova ekscelenca bi nam res storil ljubav, ako bi jedenkrat navel vzroke, zakaj imajo drugi narodi prednost pred Hrvati in Slovenci v Primorski? Vem, da vse to, kar sem navel, ni krivda sedanjega gospoda ministra trgovine, ter se na-dejam, da toliko njegova ekscelenca in visoka vlada, kolikor ta visoka zbornica pritrdita temu mojemu predlogu (čita): Visoka zbornica naj sklene:

„C. k. vlada je vabljená, da nemudoma zakaže c. k. poštnemu in brzojavnemu ravnateljstvu za Primorsko in Kranjsko, naj 814.000 Slovencev in Hrvatov Kranjske in Primorske dovoli, da bodo v poštnih, brzojavnih in telefonskih stvarih uživali v jezikovnem pogledu vsaj toliko pravice, kolikor je uživajo 294.000 Italijanov in 43.000 Nemcev v obeh imenovanih deželah“. (Dobro.)

Jaz se nadejam, kakor rečeno, da ta visoka zbornica vsprejme ta predlog istotako, kakor ga potem izvede c. k. vlada; sicer bi morali misliti, da smo res ptujci v svojih deželah, za kar nas tudi smatrajo neki gospodje in postopajo tudi z nami kakor takimi.

glasoviti kritik glasbenih proizvodov, Edvard Hanslick, dobiva za sleherni svoj podlistek navadno sto goldinarjev nagrade, in ako je predmet izredno važen in aktualen, pravijo, da mu izplača „Neue Freie Presse“ kar po dva, po tristotake!!

Kaj ne da, gospod urednik: za takšno nagrado bi se dalo pisati i v nas Slovenceh „duhovito“ in „ženjalno“? A pomislite: vrhu nagrade za posamične podlistke imajo njih pisatelji i stalne letne plače, in to bojda malenkosti dveh, treh tisočakov. In ako je dotični feljtonist, „essajist“ ali „causeur“ količkaj „furbac“ in praktičen, fruktifikuje svoj duševni napor še s „tantijemami“ za ponatise v drugih časopisih ali pa izdá svoje listke kot ponatis v posebni knjigi!

Zdaj pa si oglejmo naše pisce ali pisatelje! Da bi kateri taistih v obče mogel živeti zgolj ob zaslužku svojega peresa, o tem se nam niti ne sme sanjati, kamoli, da bi se kdaj kakšen — slovanski podlistkar popél do — stalne letne služaine! Pisateljjevanje, zlasti na novinarskem polju, to je v Slovenceh — narodna tla! „Plačati ne morejo!“, rekel je Noš in to po pravici! Lističi, ki imajo po pet do osem sto, recimo po tisoč ali ponajveč po dvanajst do petnajst sto naročnikov — kako-li bi se mogli takšni pritlikovci kósati s svetovnimi časopisi, katerih se dan na dan, in to kar po dvakrat, tiska po dvestotisoč izvodov!

Torej: Kdaj pišejo naši pisatelji? Večinoma v svojih prostih, ponočnih urah, ki so namenjene

PODLISTEK.

Na vseh koncih in krajih.

III.

Kakor kmetski otroci rajši jedó črni kruh pri sosedu, negoli domá belo pogačo, isto takó gre tudi nam Slovencev bolje v slast tuja dušna hrana, kakor pa ona, ki se nam pripravlja na domačem literarnem ognjišču.

Sicer pa ta primera ni povsem prava! Naši mnogo imovitejši sosedje, t. j. Lahi in Nemci, imajo pač tudi mnogo lepši in tečnejši dušni kruh, negoli mi revni, v kulturi in prosveti zaostali Slovenci — kamo čuda torej, da rajši segamo po njihovi beli pšenični pogači, kakor po resnatem domačem ovsenjaku!

No, sestradani Italijan, ki kakor medved ob sveji poletni toláci životari le ob drobtinah in ostankih tiste svoje tolikanj opevane „vite culture“, ta prelačni Lah, pravim, nam pač nima ponajati mnogo dušnega živeža; a tembolj radodaren je v tem pogledu preobjedli Nemeč! Le-ta vsiljuje nam kar zastonj na vseh koncih in krajih svoj kulturni kruh! In tega usiljenega živila smo se navžili preko glave, da nam je prešél že v meso in krv ter nas opijanil i na duši, t. j. na misljenju in čutstvanju!

In glejte! To je, rekel bi, poglaviti izvor naše izbircnosti in kritičavosti ob vzivanju domačih duševnih pridelkov naših! Prenasičenim ter

K temu hočem staviti še jeden predlog, ki se ne dostaje jezika. Isti se glasi (čita):

Visoka zbornica izvoli skleniti:

„C. k. vlada je vabljen:

1.) da v Žminju okraja pazinskega v Istri,

a) nastavi listonošo za deželo,

b) da podvoji dosedanjo jedenkratno zvezo

na dan z železniško postajo v Kanfanaru in

c) da ustanovi brzojavni urad brez nika-

kega prispevka od strani občine;

2) da v Kastvu, okraja voloskega, v Istri, ustanovi brzojavni urad brez nikakega prispevka od strani občine ter da bolje oskrbi obstoječi poštni urad“.

Le par besed porečem k temu. Občina žminjska je jako razširjena. Pisem ni lahko razdeljevati in ljudje dobivajo pisma šele po dveh, treh dneh, včasih celo po enem tednu.

Potrebno bi bilo torej, da se določi svota za nameščenje listonoše. Žminj dobiva pošto iz Kanfanara. Pošta mora imeti za to konja in voz in rabi za to pot pol ure. Mesto jedenkrat naj se opravljata ta pot dvakrat na dan, in to ne bode stalo mnogo. Dvakrat naj bi hodila, kajti sicer ostajajo pisma v Kanfanaru včasih po 20 ur. Kar prihaja popoldne, ostane do opoldne naslednjega dneva. V Žminju bi bila potrebna tudi brzojavna postaja; občina šteje, kakor rečeno, 5000 prebivalcev. Promet znaša tam kakih 200.000 glđ. na leto. Gotovo bi se izplačavalo, ako bi se tam ustanovila brzojavna postaja.

Občina Kastavska ima brzojavni urad v Matuljah-Opatiji tikoma ob meji voloski. Mesto in vsa druga stran občine nima brzojavnega urada in vendar ima občina nič manje nego 16.000 prebivalcev. Mesto samo ni veliko in se tudi ne bavi mnogo z obrtjo in trgovino, ali tam so štiri šolska vodstva, župni in dekanatski urad in veliki občinski urad, ki ima vedno posla z raznimi uradi in strankami. V resnici je potrebno, da se tudi tam osnuje brzojavni urad; priporočam to visokemu ministerstvu, kakor tudi boljše oskrbo obstoječe pošte v Kastvu, koja se uporablja močno. In s tem priporočilom sklepam svoja izvajanja. (Pohvala. — Govorniku čestitajo.)

O našem šolstvu.

II.

Govor poslanca Kluna v večerni seji poslanske zbornice dne 2. marca 1896.

(Konec.)

Ker sem s tem izčrpil, kar mi je bilo povedati, ustregel bi še jedni želji gospoda poslanca Spinčiča, ki sam ne pride več do besede in me je zato naprosil, da nasvetujem nekoje resolucije, koje bi bil sicer stavil on sam. Iste se dostajajo ljudskega šolstva v Istri, Trstu in Gorici ter se opravičujejo same po sebi, tako, da se mi ne vidi potrebno kako podrobneje utemeljevanje

potrebemu odmoru po vsakdanjem službenem delu! Malone sleherni naših pisateljev je vprežen v kakšen več ali manje težki in tesni jarem kruhorstva! Ta-le poganja od zore do mraka tisto duhomorno učiteljsko motovilo, oni zopet kuje iz pravd in preprirov o mejaših rumenjake, dočim tretji teka s trebuchom za kruhom širom sveta: toli prvi, koli drugi in tretji pride zvečer ves upeljan in utrujen na telesu in duhu na dom, kjer ga vsprejmajo zopet druge brige in težave! Ako je samec, objame ga v samotnem stanu puščoba; ako pa si je natovoril presladki zakonski križ na svoje rame, naskočijo ga zopet vsakovrstne dolžnosti, a oni-le, ki je po ves dan kakor lovski pes drevil za ljudmi — kakó naj se zdaj ti-le utrujeni mučeniki svojega poklica lotijo peresa z veseljem in s čilim poletom ter naj spišejo kakšen zanimiv, dobro premišljen sestavek, ki bi razvajenim in blaziranim čitateljem ogrel prezeblo dušo in oživel mrtvo srečje!

O prostih svojih urah torej, ko drugi ljudje drvé za razvedrilnimi zabavami, ali po noči, ko si oni v naročji blagotvornega sná krepčajo preperle svoje kosti, takrat poseda slovenski pisatelj ob svoji „pisni deski“, ter zliha na papir svoje misli, nazore in čuvstva iz razburkane duše svoje! In ko potem ta njegov v noči spočeti sad njegove radovoljne marljivosti pride v roke kakšnemu „narodnemu lenuhu“ — kolik vam je to lov na vodilno misel, na duhovite dovtype in ženijalne

istih, ampak zadošča jednostavno prečitanje istih. Iste se glase: (čita):

„Predpostavivši, da bode visoka naučna uprava z vsem naglašom gledala na to, da se bodo ljudske šole po Istri snovale tako, da vsi k obiskovanju šole obvezani otroci dobé priliko, obiskovati šolo in da bode v šolah povsodi učni jezik materini jezik šolskih otrok;

z ozirom na okolnost, da bode snovanje in vzdrževanje novih šol provzročalo velike izdatke;

z ozirom na okolnost, da je v Istri šolskih zakladov, ki se ne uporabljajo za tiste kraje, kojim so namenjeni;

in slednjč z ozirom na okolnost, da je mnogo siromašnih občin v deželi, ki brez podpore ne morejo zgraditi šolskega poslopja, in da jim, zlasti ako so hrvatske ali slovenske, ni pričakovati od strani deželnega odbora ali deželnega zbora nikake podpore iz deželnega zaklada, si dovoljuje staviti resolucijski predlog (čita):

„Visoka c. k. vlada je vabljen: 1.) Delati na to, da se pomnoži deželni šolski zaklad za Istro, ali da se eventuelno zasnujejo okrajni šolski zakladi po posebnih dokladah, ki bi se enakomerno razdelile na vse davkoplačevalce v deželi, oziroma okraje;

2.) odrediti, da se bodo zakladi, ki so namenjeni šolskim svrhám, sosebno šolska tretjina bratovščin, uporabljali za šolske svrhe v onih krajih, za katere so določeni;

3.) da bode siromašnim občinam, v namen gradnje šolskih poslopij, dovoljevala primerne podpore po subvencijah in brezobrestnih ali vsaj jako nizkoobrestnih posojilih, koje bode vračati v daljnjih anuitetah“.

Druga resolucija se dostaje mesta tržaškega (čita):

„Z ozirom na število Slovencev v mestu tržaškem, ki je znašalo po zadnjem ljudskem štetju 8500 duš, in na število v mestu nahajajočih se otrok, dolžnih obiskovati šolo, katerih je okolo 1275, in z ozirom na število šolskih otrok, ki obiskujejo v mestu obstoječo po družbi sv. Cirila in Metodá vzdrževano zasebno šolo, koje število je bilo izkazano v šolskem letu 1893/1894 s 322, v šolskem letu 1894/1895 s 304 in v šolskem letu 1895/1896 s 348;

z ozirom na §. 59 državnega šolskega zakona in, ker ni tacega deželnega zakona za Trst, na določila politiške ustave o elementarnem ljudskem šolstvu;

z ozirom na razdelitev dežele tržaške v „mesto“ in „okolico“ ter na načelno in resnično, v deželi tržaški obstoječo razliko med šolami v mestu in onimi v okolici;

z ozirom na to, da obstoje v okolici tržaški italijanske, sicer nepotrebne in v zakonu ne utemeljene vsprejemale vzlic mnogim italijanskim ljudskim šolam, obstoječim v mestu tržaškem;

izraze, da ne govorim o tistem malenkostnem cepidlačenju posamičnih besed ter o preženjalnem štetju in méjenju zgrešenih pismenk in pik!

In kje pišejo pač neki naši pisatelji svoje članke, sestavke ali listke? Ko sem nekoč pobodil prijatelja Spectabilisa tam doli v kraljevskem Zagrebu, naletel sem ga v pisarni čepečega za pečjo ter črtaje neke po konci stoječe poteze na papir.

„Vidiš, tu-le jaz pišem svoja pisma „Izza peči“, svoj „Rumtitum“ in tiste spomine svoje o „Kozmasu Makabeju“ ter o cilindru s zrcalom, ki sta ga nosila skupno „Tonček in Jožek“.

Slučajno na nekem takozvanem „izletu“ preko Karavank sešel sem se v Celovci s pobratimom Kretanovim ter se z njim nastanil v istem hôtelu v skupni sobi. Ko sva se spravljala spat, prišedša okolo polunoci od otcv Benediktincev, pripravil si je moj sospanjač nekakšno stojalo ob svoji postelji.

„Čemu, vraga, postavljaš tiste burklje ob svoje ležišče?“, vprašam ga porogljivo.

„Nocoj moram še spisati za svoj list neko „potopisno arabesko“ o svojem potovanju po Sremu!“, pouči me on.

„Pa zdaj v noči?“, poizvedujem nejevoljen.

„Kdaj pa?“, dan je „Gospodov“, moja pa noč! Obljubil sem za soboto podlistek, in jutri moram ga odposlati!“

In res! Ko se vzbudim proti jutru, pisal je

z ozirom na to, da, ako bi tudi ne bilo razlike med ljudskimi šolami v mestu in onimi v okolici, so najbliže ljudske šole v okolici oddaljene od mesta skoro štiri kilometre, in da bi bili mestni otroci izpostavljeni velikim nevarnostim, ako bi hoteli obiskovati te šole;

z ozirom na to, da so slovenske ljudske šole po okolici prenapolnjene, in da bi morali za mestne otroke graditi v okolici nova šolska poslopja, ako bi jih hoteli siliti k obiskovanju ljudskih šol v okolici;

z ozirom na člen 19 državnega temeljnega zakona od dne 21. decembra 1867 št. 142 in na §. 6 državnega zakona za ljudsko šolstvo, kakor tudi na sklep te visoke zbornice od 27. aprila 1894 gledé snovanja šol in poučevanja v materinem jeziku na Primorskem;

in slednjč z ozirom na to, da bi bil že čas, da se ugodi dvanajsetnemu opravičenemu prizadevanju tržaških Slovencev za jedno slovensko ljudsko šolo v mestu tržaškem ter da se stori konec svojevóljni igri z istimi v tem pogledu, stavlja poslanec Spinčič, sporazumno s poslancem Nabergojem, predlog (čita):

„C. k. vlada se pozivlja: naj nemudoma in z vso odločnostjo odredi potrebno, da se v mestu tržaškem vendar enkrat osnuje javna ljudska šola slovenskim učnim jezikom.“

Tretja resolucija se dostaje slovenske ljudske šole v Gorici, ki je pripoznana goriškim Slovincem po razsodbi visokega upravnega sodišča in ki se je začasno namestila v neki hiši, ki ne zadošča za isto. Z ozirom na to, da je visoka vlada že obljubila sgradbo primerne poslopja, nasvetuje se nastopna resolucija (čita):

„C. k. vlada se pozivlja, naj strogo naloži c. k. deželnemu šolskemu svetu za Gorico in Gradiško, da brez odlašanja izvede naredbo visokega c. k. naučnega ministerstva od dne 16. decembra 1895, št. 29621, koja naredba zahteva, da je nemudoma preskrbeti primerno šolsko poslopje za slovensko javno ljudsko šolo v Gorici, in če treba po upotrebljenju primernih prisilnih sredstev“.

Govoril sem. (Pohvala.)

Tu bodi opaženo še, da so bile resolucije dovoljno podprte ter da so se izročile proračunskemu odseku.

Politiške vesti.

V TRSTU, dne 21. marca 1896.

Državni zbor. Omenili smo že v poslednjem izdanju, da je v razpravi o proračunu pravosodnega ministerstva govoril tudi dr. Laginja. Ker prinesemo ta govor po stenografskem zapisniku, omenjeno bodi tu, da je gospod poslanec za kmečke občine zapadnega dela Istre govoril o pristojbinah za dostavljanje sodnih spisov, o pri-

moj drug svoj „podlistek“, sedeč v postelj z omenjeno pisalno podstavo na kolenih. Po zajutreku, ko sem jaz šel ogledovat celovškega „lintverna“, odnesel je prijatelj Prostoslav svoj rokopis na kolodvor ter se odpeljal tija gori na sv. Višarje, kakor je rekel: na ljudolov. In tako je pisal, kar mi je takrat ovadil, imenovani „arabeskar“ večino svojih listkov: danes v postelji, jutri na cesti, tu v železniški čakalnici od vlaka do vlaka, tam v zakajeni kavarni med kričavimi tarokisti in doministi; s kratka na vseh koncih in krajih širne domovine, dokler se ni pogreznil i ou v Nirvano — narodnega lenuštva! Pisarenja v postelji se je bil navadil tu na jugu, kjer nimajo peči po sobah.

To sta le dva vzgleda: kje, kako in kdaj da pišejo slovenski listkarji! V kakšnih položajih, ob katerem času ter na kakšen način pišejo ostali naši pisatelji in pesniki, o tem vedel bi vam zapeti še zanimivejšo pesem, a ta ne spada sém! S temi vrstami sem hotel le opozoriti tiste naše prenestrpne kritikone in premalenkoste pikolovce, da je treba uvaževati, predno se obsodi na literarno smrt ta ali oni pisec ali pisec: kdaj, kje in kako ter pod kakšnimi pogoji da ustvarja dotičnik svoje umotvore! Sicer pa menim: Kdor vse svoje žive dni sam ne da od sebe niti najmanjše pisateljske — pike, ta pač nima pravice, šteti in meriti istih drugim! Dixi et salvavi animam meam!

Samo Skok.

stojbinah za prijavljanje oznanil v uradnem listu, o aktivnih dokladah uradnikov v Pulju, zahteval je, da bi, v krajih, oddaljenih od sodišča, se obdržavali uradni dnevi, da bi se pomnožilo število sodišč po Istri itd. itd. — Jako zanimiv je bil govor pravosodnega ministra grofa Gleispacha, ki se je oziral tudi na pritožbe Laginjeve. Rekel je, da se razne pritožbe dajo razdeliti na tri skupine: jezikovno vprašanje, častnikarstvo in sodno ustavo. Sosebno težko da je na tem mestu govoriti o jezikovnem vprašanju, kajti to je stvar čustvovanja. Vendar pa noče kritikovati nikogar, kajti obžaluje vsakogar, ki nima srca za narod, iz kojega je izšel, in za svoj materini jezik. Justična uprava stoji na tem stališču, da pristojni sodnik mora govoriti z vsakim državljanom v njega materinem jeziku in da je rešiti vsako ulogo v istem jeziku, v kojem je bila uložena. To načelo pa velja le za v deželi navadne jezike. O notranjem jeziku, kakor ga zahtevajo Čehi, minister ni hotel govoriti, ker je to pravo za pravo političko vprašanje, koje mora rešiti ukupno ministerstvo. Po jezikovno mešanih krajih mora se sodnik strogo izogibati vsem narodnim nasprotstvom. Glede na so ne razmere v Istri je rekel minister, da je že dal preiskati razne pritožbe dra. Laginje in je res opravičen jedel del teh pritožeb. V Istri je res pomankljivo poznanje jezikov med sodniki, uradniki, dijurnisti in slugi. Da se pride temu v okom, skrbele se bode o imenovanju in prestavljanju uradnikov in dijurnistov. Jezikovni odnosi v Istri so med najtežavnejimi v monarhiji. Tu ne gre samo za italijanski in nemški, ampak tudi za slovenski in hrvatski jezik, ki sta si sicer jako sorodna, vendar pa še vedno toliko različna, da poznanje jednega jezika ne zadošča za uradovanje v drugem jeziku. (Tu bi le pripomnili njegovi ekscelenci, da naj le s v o b o d n o imenuje slovenske uradnike za hrvatske kraje in narobe, kajti skušnja uči, da se isti kar čez noč priuče sorodnemu jeziku Op. uređ.) Znamenita in hvalevredna je izjava njegove ekscelence, da niso umestne porotne razprave, ki se vrše pomočjo tolmačev. Ni je mučnejše stvari, nego porotna razprava pomočjo tolmača. S tem se popolnoma zgublja ustmenost razprave in pa glavna prednost porotnih sodišč: neposredni utis prič, tožitelja in obtoženca. Slični odnosi, kakor jih je naslikal dr. Laginja obstoje tudi na Goriškem. Minister hoče odrediti še nadaljnja preiskovanja o tem. Minister je obljubil, da v prihodnjem zasedanju predloži načrt za preosnovno tiskovnega zakona in želi, da se skoro uvede novi civilni pravdni red in red za eksekucije. — Za danes nam ne zadošča prostor, da bi se nadalje bavili s tem znamenitim govorom, le to rečemo, da je ekscelencia Gleispach vendar nekoliko širjega obzorja, nego so bili njega predniki in da ne sodi jezikovnega vprašanja s poznane ozkega stališča stare avstrijske birokracije. Sicer pa se je minister Gleispach pokazal dokaj simpatičnega že se svojo naredbo o konfiskacijski praksi.

Sv. Križ — Abesinija! Nikari nas ne glej tako začujeno, spoštovani čitatelj! Sveti Križ na tržaškem ozemlju je sicer res nekoliko oddaljen od bojnega polja abesinskega, vendar sta si to naše prijazno selo na tržaškem ozemlju in pa Abesinija v resničnem sorodu v toliko, da je usojeno obema, da jih po vsej sili hočejo osrečiti — z latinsko kulturo. Po vsej sili, smo rekli. Kajti v sv. Križu so zašli gospóda svojim širjenjem „kulture“ v nadvskrižje celó z državnim šolskim zakonom, ki ne dopušča, da bi se nedolžni šolski otročiči predstavljali sleherni hip iz šole v šolo kakor figure na šahovni deski. Kar pa je protizakonito, to ima na sebi znak nasilja. — Tam doli na bojnem polju pa je tekla celó kri v potokih, in kjer je kri — tam je nasilje. Vidite torej: tu in tam nasilje za širjenje — kulture! Da da, nikar ne zmajujte z glavami: zares kulture! Je sicer tudi takih zlobnežev, ki bi hoteli trditi, da hodijo Italijani v sv. Križ le po italijančevat in v Abesinijo le nasilno prisvojevati si tuje last — in za tako postopanje imajo kazenski zakoni vseh držav svoj posebni izraz —, ali prosimo vas, vprašajte le vso imenitno gospódo, kolikor jo je od gosp. Francesca Crispia pa do našega — Rascovicha, in vsi vam povedó, da Italijani silijo v sv. Križ in v — Abesinijo le s plemenitim namenom širjenja kulture!

Ali tudi v tem pogledu so si sorodni Abesinci in Križani — kolikor jih je namreč pametnih in poštenih —, da toliko jedni in drugi prav odločno odklanjajo to blaženo latinsko kulturo. To „barbarsko“ sovraštvo sega si torej v roko preko jadranskega, sredozemskega in rudečega morja, barbarstvo ki ne ume ceniti plemenitih namenov Crispija in družbe in — Rascovicha in družbe.

Toda govorimo resno. Naša tržaška gospóda trde, da ima njih šolska politika vzvišene idejale: širiti da hočejo kulturo in civilizacijo. Ta plemeniti namen jih je dovel tudi do sklepa, da so v Križu zasnovali Legino šolo, v kojoj love slovensko deco vsemi mogočimi, dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi, tako, da se je v minolem letu celó naše namestništvo čutilo primorano poseči vmes. Med najizdatnejimi sredstvi za ta lov na duše je pa izkoriščanje nezavednosti in nevednosti siromašnega ljudstva. Lepa „kultura“ to, ki more dosežati svoje svrhe le s špekulacijo na neumnost, lepa „civilizacija“ to, ki se more širiti le ob siromaštvu svojih žrtev; lepa kultura to, ki trže nedolžno deco iz narodaja matere, iz lastne rojstvene krvi! —

Prava resnična kultura ne treba zvijače in nasilstva na svojem triumfalnem sprevodu: ona zmaga po svoji lastni vrednosti, po svoji elementarni moralni sili, zmaga pridobivaje — glave in srca!

Take kulture se mi ne branimo in pred širitelji take kulture ne bi bila nikdar v nevarnosti tudi — naša narodnost; kajti vrhni izraz prave kulture, one kulture, ki hoče plemeniti srca in jačiti čut prava in pravičnosti, je ta, da se nikdar ne dotakne onega, kar je tuja — last, bodisi moralna ali materijalna!

S tako kulturo nam pridite v sv. Križ ali kamor si bode in zagotovljeni smete biti, da vas vsprejmemo, kakor je običaj — med civilizovanimi in poštenimi narodi.

Toda „kulturo“, kakoršno hočete širiti v sv. Križu z vašimi sedanjimi sredstvi, tako kulturo odklanjali bodemo vsikdar in železno doslednostjo in onega, ki nam hoče usiljevati tako „kulturo“, smatramo in smatrali bodemo svojim — nevarnim nasprotnikom. Italijansko-svetokriška kultura ni po našem ukusu. In tej povsem slična je tudi italijansko-abesinska kultura. Za to našo trditvev stoji na naši strani klasična priča: Renzo Manzoni, unuk slavnega pesnika in pisatelja italijanskega, Aleksandra Manzoni. Renzo Manzoni omenja neko pismo majorja Tosellija, v kojem pravi isti, „da je Crispi zavel deželo na strmino, v koje globini je praznота in zasramovanje dostojanstva! In res se agresivna politika Crispijeva ne more ponašati niti z najmanjim vidom civilizacije. Abesinija je jedini kraj Afrike, ki je od nekđaj ostal zvest krščanstvu in ki je vladan slično, kakor so bili naši stari fevdalni zistemi; nikdar ni vladalo barbarstvo po visočinah etijopiških. Ako bi bil tudi Crispi mogel uresničiti svoje fantastičke sanje, prisvojivši si vso Etijopijo, bi to ne prineslo v Abesiniji nikakega blagoslova onim srečnim in svobodnim narodom, ki so starega in plemenitega plemena. Tako prisvojenje, ako bi se tudi posrečilo, ne bi značilo nikakega dobička za človečanstvo, ampak bi bilo le v prilog popačeni ambiciji, ki se ne da opravičiti. Ali je še hujše: Crispi, mož brez uma in brez srca, je hotel, da se postavit v igro denar in dragocena kri italijanska, ker ne pozna druge koristi, nego svojo lastno moralno in materijalno korist: da se vzdrži na oblasti.“

Tako sodi sloveč in pošten Italijan o „kulturi“, ki jo hote širiti Italijani v Abesiniji! Ista je še za nekoliko stopinj niže, nego je kultura, ki jo hoče širiti Lega v našem Križu. Iz besed Manzonijevih je jasno, da Abesinija ne potrebuje te kulture, in da je Italijanom bila kultura — prav kakor v Križu — le pretveza za posezanje po tuji lasti: v Križu po moralni, v Afriki po materijalni. In vendar valjajo v jednomer po ustih — kulturo in civilizacijo. Mi pa pravimo da se le onesnažata ta dva pojma na frivolon način, ako se zlorabljata za opravičevanje činov — nasilstva.

Tako je v Križu in tako je v Abesiniji!

Dogodki v Italiji. Včeraj je poslanska zbornica nadaljevala razpravo o kreditu za Afriko. Seja je bila strašno burna. V tej seji je izustil

tudi poslanec Crispi svoj govor, podpiraje zahtevo vlade. — Republikanec Tarossi je zvrčal naravnost na krono vso krivnjo zaradi nadaljevanja vojne in zatrdil, da ima republikanska stranka v Italiji vso vojsko za seboj. Več govornikov izustilo je med ropotom in tuleanjem jedne ali druge stranke svoje nazore ali za vojno v Afriki ali proti. Do glasovanja pride zbornica bržkone danes, toda vlada ne proglasi tega vprašanja zaupnim vprašanjem. Govori se, da vlada razpusti zbornico, ako ne bi našla potrebnega kredita.

Italija v Afriki. Niti danes nismo še na jasnem, da-li se Italija zares pogaja z Menelikom, da sklene mir, ali pa so vse dotične vesti le prazno govoričenje. Kolikor moremo razvideti iz različnih, nasprotujočih si in oporekajočih si poročil, je Menelik velikodušen, miroljuben, toda Italijo zgače, da bi si oprala svojo „čast“. Da je stvar res taka, o tem nam svedoči noredbe generala Baldissere, ki si utrjuje svojo glavno zaslonbo v Asmari, kolikor najbolje more. O bojaželjnosti Italijanov govori tudi dejstvo, da je ukazal Baldissera majorju Hidalgo, poveljniku utrdbe Kasala, da naj pripravi vse za obrambo in da je Baldissera preskrbel utrdbo živežem za več mesecev, namesto da bi bil umaknil posadko, kakor je bilo baje določeno že prej. Drugo vprašanje pa je, da-li se bode Kasala zares mogla braniti pred derviši, ki bodo torej — proti vsemu domnevanju — imeli vendar „izredno čast“, da se nekoliko pobliže seznanijo z Italijani. — Italijani so bili bržkone izgubili glavo samega veselja, ko so čuli, da udarilo i Angleži na derviše, toda gotovo niso mislili na to, da išče Angleška v južnem Egiptu novih prisvojitvev in da ji je vojna proti dervišem le pretveza v dosego svojega namena. In že danes moremo reči, da Angleška v vojni proti dervišem izvestno na jeden ali drugi način najde svojo korist, v tem koni možno nadejati se kaj jednakega gledé Italije, ki se v svoji zaslepljenosti ne mara umakniti iz Afrike, da-si to želi večina naroda italijanskega.

Tu zabeležimo sedaj najvažnije dogodke izza poslednjih dnij: V prvi vrsti je treba omeniti, da se je v Rimu razširila govornica, da utegne te dni pasti važna utrdba Adigrat (o kateri so že govorili prve dni tega meseca, da je v rokah Šoancev). Adigratu nasproti da je močna vojska Šoancev, ne gledé na to, da ni Bog vé kakó oddaljena vojska Menelikova, broječa okolo 80.000 mož. Merodajni krogi zatrjujejo, da je bil general Baldissera že ponudil Meneliku, da hoče dati (Baldissera) izprazniti utrdbo pod istimi pogoji, pod kakoršnimi so se bili Italijani umaknili iz Makallé-ja. (2 milijona tolarjev?? Vsaj zlobni jeziki v Rimu trdijo, da je v kreditu, ki ga zahteva italijanska vlada, že všteta vojna odškodnina, koje bode treba plačati Meneliku!) Na Kasalo pa, pravijo, so že parkrat naskočile nezatne čete dervišev, katere so Italijani, sevé, odbili. A ako se ne umaknejo derviši? Ako naskočijo z vso silo? Menelik jim izvestno ne bode branil, kajti bržkone se bode vojeval sporazumno z derviši proti italijanski „kulturi“.

Različne vesti.

Osebnost. Ces. namestnik vitez Rinaldini je odpotoval v Poreč, da predseduje seji deželnega šolskega sveta.

Kazenska razprava proti Matku Mandiću. Danes se je vršila razprava proti uredniku „Naše Sloge“, g. Matku Mandiću, kojega je tožilo državno pravdnštvo radi pregreška po §. 300. kaz. zak. — (ščuvanjé protí oblastim). Razprava je trajala od 9. zjutraj do 1¹/₂. popoldne. Predsedoval je svetnik Defacis, sodnika sta bila svetnik Dejak in tajnik Petronio. Obtožbo je zastopal drž. pravdnika namestnik Vidulich. Branitelj bil je svetovalstveni tajnik Kramer. Vsled odklanjanja porotnikov od strani drž. pravdnika sedel je na klopi porotnikov le jeden Slovan. Razprava se je vršila pomočjo tolmača, ker se je obtoženec branil hrvatski. Obtožnica prečitala se je le italijanski vzlic zahtevi obtoženca, da se prečita obtožba hrvatski, posebno ozirom na to, da je bila njemu obtožnica dostavljena (vsled zahteve) v hrvatskem jeziku. Državni pravdnik upiral se je namreč proti temu, naglašujé da se je hrvatska obtožnica izdala le za privatno rabo obtoženca. Vsled pravoreka porotnikov, kateri so

